

# ՀԱՆԴԵՍ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

## ՄԱՆԿԻՆ ԵՒ ՀԱՅՐԻՆ

Երբոր մանկիկը երեք կամ չորս տա-  
րեկան կ'ըլլայ, և իւր սէրը կ'երեւայ  
իր շարժմանց, իր ճաշակաց և իր ա-  
չաց մէջ. երբ կը ջախջախէ իր փայտե-  
ձիւրը, կը պայթեցընէ իր թմբուկնե-  
րը, կը փչէ փողերու մէջ, կը կոտորէ  
իր պզտի սայլակները և սեղանի պնակ-  
ներուն կարգէ դուրս թշնամութիւն մը  
կը ցուցընէ, — մէկ բառով՝ երբոր մարդ-  
է, — այն ատեն է որ հօրը իր որդւոյն  
վրայ ունեցած գուծը կը դառնայ և  
կ'ըլլայ ճշմարիտ սէր: Սրտի գոհու-  
թեամբ մը միտքը կը յափշտակուի,  
այնպէս՝ որ անոր և ոչ մէկ պզտի նշքը  
կրնայ համարուիլ իր անցեալ կենաց ա-  
մենաբազմը յիշատակներն իսկ: Խորին  
զգացում մը, որուն անթիւ արմատները  
կը պատեն իւր սիրտը և վեր 'ի վայր կ'ը-  
նեն զայն: — Պակասութիւնը ըլլան  
կամ կատարելութիւնը, կը մտնեն հօն  
և անով կը սնանին: Այսպէս ահա հայ-  
րական սիրոյ մէջ կը գտնուին մարդ-  
կային ամենայն տկարութիւնը և ամե-  
նայն վսեմութիւն: Ունայնասիրութիւն,  
անձնասիրութիւն, հպարտութիւն և  
անշահասիրութիւն հօն միացած են, և  
բովանդակ մարդս կ'երեւայ հայրիկին  
վրայ:

Այն օրը որ տղան կ'ըլլայ հայելի մը,  
յորում կը տեսնէ ինքզինքը, սիրտը կը  
խռովի և կը սարսափ: Կենաքը կրկին  
կ'ըլլայ, այլ անկէ վերջը մէկ չէ, այլ  
մի և կէս. կ'իմանայ իր կարեւորութեան  
աւելնալը, և այս պզտի էակիս ապա-  
գային մէջ որ քռակոյ է, նորէն կը յար-  
մարէ իր անցեալը, նորէն կը կենդա-  
նանայ, նորէն կը ծնանի 'ի նմա: Կ'ըսէ  
ինքն իրեն. «Զգուշացնամ պիտի զինքը

այդ վիշտէն զոր ես փորձեցի, պիտի  
վերցնեմ իր ճամբուն վրայէն այն քարը  
որ ինձ սայթաքելու պատճառ եղաւ,  
իր երջանկութեանը պիտի աշխատիմ,  
և ամեն ինչ պիտի պարտի. և իմ շնորհքովս  
պիտի ըլլայ, լի հան-  
ճարով և ազնուութեամբ»: Կանխաւ  
կու տայ անոր այն ամենայն ինչ որ  
ինքն ունեցած չէ, և անոր հանգեր-  
ձեալ դափնիներէն իրեն ալ պզտի պը-  
սակ մը կը պատրաստէ:

Տկարութիւն մարդկային: Անշուշտ,  
բայց ինչ փղթ, եթէ այն զգացումն որ  
կը ծնանի այս տկարութիւնս, է ամե-  
նէն աւելի զօրաւորն և ամենէն աւելի  
մաքուրն: Ի՞նչ ֆուս, եթէ ականակիտ  
առուակ մը բղխի երկու քարանց մէ-  
ջէն: Պէտք է զմեզ յանդիմանել ան-  
ձնասիրութեամբ առատաձեռն, և ան-  
ձնական հաճոյից համար ուրիշներուն  
անձնանուէր ըլլալնուս վրայ:

Հօր մը քով ուրեմն, հպարտու-  
թիւնը թրթռացող աղիք մ'է: Ըսէք ա-  
մեն հայրիկներու.

«Տէր Աստուած, ինչպէս քու տղադ  
կը նմանի քեզ: Աղէկ ընդունելութիւն  
կը գտնես: Կը վարանի խեղճ մարդը  
այո՛ ըսելու, բայց ես կ'ապահովցնեմ  
զինքը, որ կ'ուրախանայ: Պիտի ըսէ  
անշուշտ.

«Կարելի է... Ո՛հ, կարծես... Սա-  
կայն... Այո՛, քոֆտի նայելով»:

Մի խարուիր, եթէ այսպէս կը վա-  
րուի, վասն զի կ'ուզէ որ զարմանք մը  
ըսես իրեն:

«Ահաւասիկ առողջ և կտրիճ է, կա-  
տարեալ քու պատկերդ է այս տղան»:  
Երջանիկ է նա, և պատճառն յայտնի

է. միթէ այս նմանութիւնն տեսանելի կապ մը չէ իր և իր գործին մէջ, իր նըշանը, իր արարողը կնիքը, իր բնատուրութեանը, և իբր փութեանութիւն մը որ կը հաւաստէ իր իրաւունքը:

Յայն արտաքին նմանութեանց կը հետեւի անմիջապէս բարոյական նմանութիւն մը, որ շատ աւելի գերազանց է: Մարդու սիրտը կը թնդայ զրեթէ արտասուելու չափ, երբ կը տեսնես այս պզտի բանավարութեանն ճիշդը, քու գաղափարներդ հասկնալու: Առանցքն նութեան և առանց բաղդատութեան կ'ընդունի զանոնք և անոնցմով կը սնուի: — Քիչ քիչ տղան կ'օրինակէ քու ախորժակներդ, քու սովորութիւններդ, և քու շարժումներդ: Չայնը կը հաստցունէ, պզտի հայրիկին պէս ընելու համար. կաշիէ գօտիդ կուզէ, կը հառաչէ կօշիկներուդ առջև և զարմանք կը նուազուի զլիսարկիդ վրայ: Կը պաշտպանէ իր մայրիկը՝ երբ անոր հետ դուրս կ'ելլէ, կը սաստէ շան, թէպէտ և սաստիկ կը վախնայ, միայն հայրիկին պէս ընելու համար: Բանկարծ դիտեր եւ երբեք զինքը կերակրող ժամանակ, քու վրադ անկած իր մեծ և դիտող աչքեր, բնական բացած, զրգարը ձեռքը, զննելով քու դէմքդ և օրինակելով իր սկզբնատիպը զարմանաց և յարգութեան ցոյցերով: Մտիկ ըրէ իր երկայն շաղակրատութեանց աստն, շրջուն իր պզտի ըղեղին պէս. չըսեք այսպէս.

« Իս նախ և առաջ, երբոր մեծ ըլլամ, պզտի հայրիկին պէս ընչացք պիտի ունենամ, վերջը դաւազան մ' իրեն պէս, և գիշերը ալ պիտի չի վախնամ, վասն զի երբոր մէկը մեծ է՝ չի վայլեր վախնալ. և վերջը պիտի ըսեմ՝ թշուառութեանս... որովհետեւ ալ մեծ եմ»:

— Մանկիկ... Ինչ է այդ ըսածդ, տէր մանկիկ:

— Ի՞նչ կայ, հայրիկին պէս կ'ըսեմ: Ի՞նչ կ'ուզես, հաւատարիմ հայելի մ'է. դու իրեն համար գաղափարուելու էակ մ'ես, վախճան մը, օրինակ այն ամեն բանի որ է մեծ և զօրաւոր, գեղեցիկ և հանճարեղ:

Շատ անդամ կը սխալի սիրուն պղծութիւն, բայց իր սխալմունքը այնչափ աւելի անխորժելի է, որքան պարզ և որքան կը զգայ մարդ ինքզինքը անարժան այդպիսի հիացման: Կը միտնարուի անոր անկատարութեանցը վրայ, մտածելով որ յանցանք չունի:

Տղոց պակասութիւնը գրեթէ միշտ իրենց հօրը ճշգրիտ նմանութիւնն է, շատ ճիշդ. օրինակի մը հետեանքն են: Զգուշացնել զանոնք: — Այո, անտառակոյտ. բայց ինչպիսի սրտի արիւնթիւն պէտք է այդ խեղճ մարդուն, կը հարցնեմ ձեզ, զգաստացնելու համար իր մանկիկը, ջնջելու համար, մէկ խօսքով, անոր անմեղ վստահութիւնը, և ըսելու. « Որդեակ, ես պակասաւոր եմ, և տգեղութիւններ ունիմ յորոց պէտք է զգուշանալ »:

Մանկիկին իր հօրը վրայ ունեցած համարումը կը յիշեցնէ այն զուարճալի խօսքը որ ըսաւ ինձ իմ պզտի ընկերներէս մէկը: Ճամբան երթալու ատեն պզտի մարդը ուտիկանութեան զի նուոր մը տեսաւ. յարգութեամբ մը դիտեց զայն, և դառնալով ինձ, վայրկեան մը մտածելէն վերջը.

« Այնպէս չէ, մեծ բարեկամս, ըսաւ վստահ կերպով մը, որ հայրիկը աւելի ուժով է քան թէ բոլոր ուտիկանութեան զինուորները »:

Բաւական էր որ իրեն ոչ ըսէի, մեր ամենայն յարաբերութիւնները մէկէն կտրելու համար:

Աղուոր բան չէ:

Կրնայ ըսուիլ բացարձակապէս. Այո, պիտի մանկիկ, այսպիսի հայրիկ: — Մեր կենանք անոր կենացը հիմունքն են: — Նախ և առաջ մեր աչքովը տեսաւ ամեն բան:

Օգտուեցէք, երիտասարդ հայեր ձեր մանկիկին առաջին անմեղութեան վայրկեաններէն, ջանացէք մոռնել անոր սրտին մէջ, քանի որ այս պզտի սիրտը կը բացուի, և բնակեցէք հոն այնպէս աղէկ, որ երբ տղան կարող ըլլայ զձեզ դատել, այնչափ սիրէ, որ չըլլայ խիստ ձեզի դէմ, և չի գաղտնի ձեռք ըլլալէն:

վաստըկեցէք անոր համակրութիւնը, վասն զի կ'արժէ:

Սիրուիլ միշտ էակէ մը զոր կը սիրես, ահաւասիկ առեղծուած մը զոր կ'արժէ լուծել, և անոր լուծմանը համար ամենայն ջանք պէտք է ընել, — Ինքզինքդ սիրելի ընել, ձմերուան համար բարօրութեան դանձ մը պատրաստել է: — Ամեն տարիները, քեզմէ կէնաց մաս մը կը վերցնեն, կը սեղմեն քու շահուցքը և հաճոյիցդ շրջանակը, յորում կ'ապրիս: Քու աշխոյժդ կամաց կամաց կը կորսնցնէ իր ոյժը, և հանգրտեան պէտք կ'ունենայ, և քանի որ կենքդ կը նուազի աշխուժի մասին՝ աւելի սրտով պիտի ապրիս: Ուրիշներուն գգուանքը որ երբեմն համեմատէր, պիտի ըլլայ կարևոր սնունդ մը, և թէ պէտք ունի եղած ըլլաւ Տէրութեան պաշտօնեայ մը կամ արուեստաւոր մը, զինուորական կամ սեղանաւոր մը, երբոր գլուխդ սպիտականայ, այլ անկէ ետե ուրիշ բան չես, բայց իթէ հայրիկ:

Որդիական սէրը դժբաղդաբար մի անգամով չի ծնանիր: Արեան ձայնը աւելի բանաստեղծական ձայն մ'է քան թէ իրական: Տղոց սէրը արգեամբ կը վաստկուի, հետեանք մ'է և ոչ թէ պատճառ, և երախտագիտութիւնը անոր սկիզբն է: Վերջապէս պէտք է որ անվրէպ ջուր մանկիկդ երախտագէտ ըլլայ: Հաշիւ մի ընեն որ գիտնայ, քու խնամոցդ փոխարէն, այն ամենայն երազները որ դու իրեն համար կը տեսնես, դայեակի ամսականները որ իրեն համար վճարեցիր, այն փառաւոր օժիտը զոր իրեն համար կը պատրաստես: այս երախտագիտութիւնս իրեն պզտիկ ըղբդին համար ամենախելքութիւն հաշիւ մը կը պահանջէ և ընկերական ծանօթութիւններ որ իրեն համար տակաւին անծանօթ են: — Զի կրնար նա կերպով մը փոխարինելու իր վրայ ցուցած մեծ խնամոցդ, մի զարմանար և մի նեղանար իրրէ ալեւրախտի: Պէտք է նախ որ դու իրեն հասկցնես քու սէրդ, պէտք է որ ինքը անոր յարգը ճաննայ, ու դատէ յա-

ռաջ քան զփոխարինելը: պէտք է նախ ճաննայ երաժշտութեան նշանները և ապա թէ երգէ:

Այս պզտի մարդոյս երախտագիտութիւնը սկզբան անձնասիրական հաշիւ մ'է, բնական և պարզ: — Եթէ զինքը զուարճացուցիր, կ'աղաչէ որ նորէն սկըսիս: Կ'երկնցնէ քեզի իր պզտի բազուկները ըսելով. «Նորէն»: Եւ այն հաճոյից յիշատակը որով զուարճացուցիր զինքը տպաւորուելով իր մտքին մէջ, կ'ըսէ անմիջապէս ինքն իրեն. «Ոչ որ զիս այն քան կը զուարճացնէ որչափ հայրիկը, գիտէ զիս օդին մէջ վեր նետել, պահուրտուկ խաղալ, պատմել աղուոր պատմութիւններ: Եւ կամաց կամաց երախտագիտութիւնը կը սկսի ծնալիլ ի նմա, ինչպէս շնորհակալութիւնը կու գայ այն մարդուն շրթանցը վրայ զոր երջանիկ ըրած ես:

Սիրուեցէք ուրեմն ձեր որդիքը զուարճացնելու արուեստը, նմանցոր ձայնդ աբաղաղի ձայնին և տապըլտէ գորգին վրայ, պատասխանէ իր անհնարին և հազարումէկ հարցմանցը որք իր անվերջանալի երազոցը արձագանգն է: Թող նաև երբեմն որ մօրուքդ քաշէ, և ամեն անկիւն քուրտը ըրէ: Այս ամենը գգուանք են, բայց նաև իմաստութիւն, ինչպէս նաև բարի Հենրիկոս Թադաւորը նախատինք չէր բերեր իր բարակ քաղաքականութեանը՝ Գորգին վրայ չորս ոտքով ելնելով:

Այսպէսով, անտարակոյս, քու հայրական իշխանութիւնդ կը կորսնցնէ իր խիստ ազդեցութիւնը, բայց կը վաստկիս այն խորին և մնայուն ազդեցութիւնը զոր կու տայ սէրը, Մանկիկդ քիչ կը վախնայ քեզմէ, բայց աւելի կը սիրէ քեզ: — Ուր է չարիքը:

Մի վախնար ամենեւին, իրեն ընկերակից եղիր քիչ մը, որպէս զի իրաւունք ունենաս իր բարեկամը մնալու: — Ծածկէ քու հայրական վեհապետութիւնդ, ինչպէս ոստիկանութեան զինուոր մը կը ծածկէ իր սուրը: — Ա-

նուշտութեամբ ուզէ իրմէն առանց խար-  
դախութեան՝ ինչ որ կը պահանջեն,  
և յուսայ ամեն բան իր սրտէն, եթէ  
գիտցար զայն կանխաւ կրթել: Մէկ-  
գի ձգէ զգուշութեամբ այս տգեղ բա-  
ռերս կրթութեան, անպատճառ հնա-  
զանգութեան և հրամանի. իր հպատա-  
կութիւնը քաղցր ըլլայ և իր հնազան-  
դութիւնը սիրոյ նմանի: Հրաժարէ  
այն անսխալ հաճոյքէն որ կու գայ  
պատկառելի ընել տալով քու երևակա-  
յութիւններդ և տալու հրամաններ, մի-  
այն քու անսխալութիւնդ հաստատե-  
լու համար:

Տղայը ամենանուրբ դատողութիւն  
մը ունին, ամենազգայուն ըմբռնում  
մը, որ չի կարծեր մարդ և բաւական  
գիտութեամբ չէ: Արդարութիւն և հաւա-  
սարութիւն գիւրաւ կը ծնանին իրենց  
մտացը մէջ, վասն զի յառաջ քան ամե-  
նայն բան ունին ազատ տրամաբանու-  
թիւն մը: — (Պատուեցէք այս ամեն  
բանէս: Կան այնպիսի անիրաւ և խիստ  
բառեր որ տպաւորուած կը մնան տղու  
մը սրտին խորը, և զոր կը յիշէ բոլոր  
իր կենացը մէջ: Մտածէ որ քու ման,  
կիկիդ մէջը մարդ մը կայ, որուն սէրը  
քու ծերութիւնդ պիտի չեռուցանէ:  
Յարգէ զայն որ յարգէ զքեզ, և ապա-  
հով եղի որ չկայ և ոչ մի մասն սեր-  
ման սերմանեալ այս պզտիկ սրտիս մէջ  
որ շուտ կամ ուշ չի պտղաբերէ:

Բայց կան, պիտի ըսես ինձ, անսան-  
ձելի տղայք, և իրենց խանձարութեն  
սկսեալ ապստամբ և ստահակ հոգի-  
ներ: Ապահով ես որ այս յոռի հակամի-  
տութեանց պատճառ, իրենց կենացը  
մէջ լաւ առաջին բառը եղած չէ: Ուր  
որ ապստամբութիւն եղած է, եղած է  
նաև անհմուտ խտտութիւն, և ես չեմ  
ուզեր հաւատալ բնածին խիտի: — Ի  
մէջ նախնական չարութեանց կայ միշտ  
աղէկ մը որ կրնայ իբրև զէնք գործա-  
ծուիլ մէկալոնց դէմ պատերազմելու:  
Այս բանս կը պահանջէ գիտեմ կարգէ  
դուրս փափկութիւն մը, կատարեալ  
արուեստ մը, անսահման վստահութիւն  
մը, բայց արդիւնքը քաղցր է: — Հա-

մաղուած եմ վերջապէս, որ հօր մը ա-  
ռաջին համոյրը, առաջին նայութեամբը,  
առաջին զգուշութեամբը, տղուն կենացը  
վրայ մեծ ազդեցութիւն ունին:

Սիրել — լաւ է. — գիտնալ սիրել —  
է ամենայն ինչ:

Ձի կրնար ըլլալ հայրիկ մը որ կարե-  
նայ անցնիլ անմեղ աղոց խուճի մը  
քովէն, առանց զգածուելու և առանց  
սիրելու: Շաղախներու մէջ թաթա-  
խեալ, պատառառուեալ կամ ամենայն  
խնամքով զարդարուած. վազելով ա-  
րևուն տակ, ճամբուն վրայ, թաւալե-  
լով փոշիի մէջ, կամ չուան ցաթիկերով  
Իիլլըրիի մէջ տեղը. թոթովելով փե-  
տրաթափ բաղի ձագերուն հետ, որք  
քոշի, քոշի կ'ընեն, կամ աւագէ լեռ-  
ներ շինելով իրենց զարդարեալ մայ-  
րիկներուն քով, մանկիկները պաշ-  
տելի են: Ատոնց և անոնց մէջ նոյն շնորհ-  
քը, նոյն տարտամ շարժուածքը, նոյն  
ծանր խեղկատակութիւնը, նոյն անմե-  
ղութիւնը նոյն անտարբերութիւնը ըլ-  
լալիքին վրայ, վերջապէս նոյն գեղե-  
ցկութիւնը, այն գեղեցկութիւնը զոր  
Տղայութիւն կ'անուանեն, որ չի հաս-  
կըցուի առանց սիրելու, գեղեցկու-  
թիւն՝ զոր դժուար է սահմանել, բայց  
որ կը գտնուի նոյնը բովոքողակ բնու-  
թեան մէջ, սկսեալ ծաղիկէն որ կը  
բացուի, օրուրնէ՝ որ կը սկսի ծագիլ,  
մինչև տղայն որ կը մտնայ ի կեանս:

Մանկիկը անկատար էակ մը չէ,  
կամ չի ըմբռնած նախնական գաղափար  
մը, — մարդ մ'է: Մօտէն գիտէ զայն,  
իր ամեն շարժմանցը հետեւէ, կը տես-  
նես տրամաբանական յառաջադիմու-  
թիւն մը գաղափարաց մէջ, երևակա-  
յութեան զարմանալի զօրութիւն մը,  
որ չի գտնուի կենաց ուրիշ տարիներ-  
ուն մէջ: Աւելի համարիտ բանաստեղ-  
ծութիւն կայ այս պաշտելի սէրերուն  
ըղբղին մէջ քան թէ քսան զիւցա-  
զներգութեանց մէջ: Լի են զարմանք  
և անկարողք. բայց չկայ բան մը որ  
հաւասարի անոնց ամենանոր մտաց  
աշխուժին, թարմ, անմեղ, զգայուն  
ամենափոքր տպաւորութեանց, եր-

թալով ճամբայ մը բոլորովին անճանաչութեան մէջ:

Ինչպիսիք մեծ աշխատութիւն չեն ընէր քանի մը ամսուան միջոցին: Ժողովել իրենց մտապը մէջ ձայները, զանոնք կարգի դնել, հասկնալ որ այս ձայներէս ումա՞ր բառեր են և թէ՛ այս բառերս իմաստներ են. գտնել իրենք իրենց անոնց նշանակութիւնը, որոշել ճշմարիտը սուտէն, իրականը երեւակայականէն, ուղղել, զիտելով իրենց չափազանց վառվռուտ մտաց սխալները. լուսաւորել անդունդ մը. և այս հսկայածե աշխատութեան ժամանակ, վարժել իր լեզուն, կազդուրել իր պզտի և տարտամ սրունքները, մէկ բառով, մարդ ըլլալ: Չկայ տեսարան մը այնքան հետաքրքրական և այնքան հաճոյական, որքան է այս պզտի էակիս ՚ի յաղթութիւն գիմելը: Ձի ճանչնար ոչ երկիւղ, ոչ տարակոյս, և բոլոր իր սիրտը կը բանայ: Մանկիկին վրայ Տօնքիշօթի պէս բան մը կայ: Ծիծաղական է այդ մեծ ասպետին պէս, բայց ունի նաև իրեն վանճկալները:

Մի ծիծաղիւ իր տարակոյսներուն, անթիւ փորձերուն և այս անմեղ հոգիներուն անհնարին յիմարութեանը վրայ, զոր թիթեռնիկ մը կարող է տա-

նել մինչև յամպս, և որուն համար աւաղի հատերը լեռներ են, որ կը հասկնայ թռչնոց դայլայլիկը, մտածութիւն կու տայ ծաղկանց, և իր փայտէ մարդիկներուն հոգի. որ կը հաւատար հեռաւոր աշխարհներու ուր ծառերը չաքարէ են, դաշտերը չիբուխթի և ուր գետակները օշարակ. որոնց համար Ժիկոնյը մաման և թոլիշինէլը ամենազօրաւոր անձինք են և լի ստուգութեամբ, որք կը լեցնեն լուծութիւնը և հոգի կու տան գիշերոյ: Մի ծիծաղիւ այս փարեղի սիրուններուն վրայ: Իրենց կեանքը երազ մ'է, և սխալները բանաստեղծութիւնք կը կոչուին:

Այս պարզ բանաստեղծութիւնս, կը գտնես մարդկանց տղայութեան, կը գտնես նաև ազգաց տղայութեան մէջ, ճիշդ նոյնն է: — Մէկուն և միւսոյն մէջ նոյն երեակայելու պիտոյքը, նոյն միտումը անճանաչելու անձանց, թը: Եւ կրնայ ըսուիլ որ ընդ մէջ Բուլիշինէլի և Արամաղդայ, Ժիկոնյը մամային և Աստղիան, չկայ և ոչ մաղի մը թանձրութիւն:

ԿԻՌՍՏԱՎ ՏՐՈՋ

## ՎԻՊԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

## ԾՆՈՂԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ ԱՆՆԱՅԻ

ԳԼՈՒԽ Ա.

Սէր — Աճի գերդաստան:

Սէր—Աճի մարքիզուհին չքաղապարգ գահընէ մի մէջ՝ գլուխն կէս մի վար հակած՝ ալուրնէրն գետինն յառած՝ բազմոցի վրայ նստած էր, ու իր երեսաց վրայ սաստիկ ուշադրութիւն կերէր: Իւր այրն նորա առջին ուղբի վրայ կեցած էր, և իւր բնութեան քաղցրութիւնն եւ ըսէն յայտնի կը տեսնուէր՝ իւր կնոջ վրայ

դրէթէ աղաչական հայեցուած մի գարձնելով: որովհետև փոթորիկ մի բրդին կը գուշակէր, և կուգէր առաջն առնուլ: Արմշտանի հրամանատարն՝ որ մարքիզուհւոյն հօրեղբայրն և նորա մանկութեան խնամակարն եղած էր՝ ի նոցանէ սակաւ մի հեռի նստած՝ օրագրի մի մէջ նոյն աւուր լուրերն կրնթեռնուր՝ որք շատ վրստահացուցիչ բաներ չէին, որովհետև մեծ յիշատակութեան երկրորդ տարւոյն սկիզբն էր:

Վերջապէս մարքիզուհին՝ որ մինչև այն ատեն գոհաւորաւ ինքզինքը զսպած էր՝ լուծութիւնն խղելով խիստ ձայնով ասաց. Գնա, տէր, գնա